

20 с.; Земко А. М. Правові аспекти забезпечення якості продукції, виробленої в підсобних виробництвах і промислах / А. М. Земко // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 8. – С. 44-47.

2. Довідник стандартів ЄС щодо регулювання органічного виробництва та маркування органічних продуктів. / Є. Милованов, С. Мельник, О. Демидов та ін. – Львів: ЛА «Піраміда», 2008. – 204 с.

3. Бугера С. І. Якість сільськогосподарської продукції: правове регулювання / С. І. Бугера – К.: Друк. «Бізнесполіграф», 2012. – 423 с.

4. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 03.09.2013 року № 425-18 // Офіційний вісник України від 18.10.2013. – 2013. – № 7 – С. 7. – Ст. 2893. – Код акта 69114/2013.

5. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про захист прав споживачів» від 01.12.2005 року № 3161-IV // Офіційний вісник України від 25.01.2006. – 2006. – № 1 – С. 11.

6. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про якість і безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини» від 06.09.2005 року № 2809-IV // Офіційний вісник України від 02.11.2005. – 2005. – № 42 – С. 11.

7. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію»» від 03.01.2011 року № 2938-VI // Офіційний вісник України від 18.02.2011. – 2011. – № 10 – С. 21.

8. Грицак Н. «Зелений» тренд, на службі агромаркетингу / Н. Грицак // «Агробізнес сьогодні». – № 21 (268). – 2013. – С. 28-31.

СВЯТОГОР О. А.,

аспірант

(Інститут економіко-правових досліджень
Національної академії наук України),

адвокат, журналіст

КРЕМЕНОВСЬКА І. В.,

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник,

вчений секретар

(Інститут економіко-правових досліджень
Національної академії наук України)

УДК 346.9(477)

ЛІКВІДАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ – РЕФОРМА ЧИ ШКОДА?

У статті наведено дані судової статистики за відповідними сферами судочинства, що відображають сучасний стан функціонування господарських судів. Обґрунтовано, що господарські суди сьогодні забезпечують оперативний та якісний розгляд справ, формують і застосовують правильну та однакову судову практику з вирішення господарських спорів.

Ключові слова: господарський спір, суд, статистика, судді, практика, реформа судової системи.

В статті приведені дані судової статистики по відповідним сферам судопроизводства, що відображають сучасний стан функціонування господарських судів. Обґрунтовано, що господарські суди сьогодні забезпечують оперативне і якісне розглядання справ, формують і застосовують правильну і однакову судову практику розглядання господарських спорів.

Ключевые слова: господарський спор, суд, статистика, судді, практика, реформа судової системи.

The article shows the judicial statistics for the relevant judicial reflecting the current state of functioning of commercial courts. Proved that commercial courts today provide prompt and quality cases that form and apply equally valid and judicial practice of resolving commercial disputes.

Key words: commercial dispute, court statistics, judge, practice, reform of the judicial system.

Вступ. Останнім часом у наукових колах і серед юристів-практиків стало активно обговорюватися питання про можливість ліквідації господарських судів як таких. Окремими народними депутатами України та окремими політичними партіями розглядається питання щодо необхідності здійснення судової реформи шляхом ліквідації системи господарських судів та, відповідно, зміни підсудності розгляду господарських справ за іншими судами. Серед підстав для проведення цих кардинальних реформ називають скорочення питомої ваги справ, які вирішуються саме господарськими судами (за деякими джерелами господарські справи нібито становлять лише 4% від загальної кількості справ), тому ініціаторами ліквідації господарських судів висувуються пропозиції щодо передавання на розгляд адміністративним судам спорів, які за своїм характером і змістом належать до господарських.

Привертає увагу той факт, що серед найбільш поширених аргументів на користь ліквідації господарських судів називають наявність ознак корупції та значної кількості порушень в їх діяльності. Разом із тим, ані у науковій літературі, ані в офіційних джерелах, які містять відповідну інформацію, наразі немає однозначного підтвердження такого стану справ.

У науковій теорії проблематика, пов'язана з діяльністю арбітражів і господарських судів була предметом досліджень таких вчених, як Т. Є. Абова, А. Г. Бобкова, О. А. Белянич, В. К. Мамутов, В. С. Мілаш, І. Г. Побірченко, Д. М. Притика, Г. Ф. Шершеневич та ін. Водночас у питаннях реформування судової системи та, зокрема недопущення ліквідації господарських судів наразі ще не напрацьовано належної бази для аргументації необхідності їх збереження. На думку В. А. Устименка та Р. А. Джабраїлова, автори законопроектів, якими передбачено ліквідувати господарські суди, вкрай поверхово підійшли до вивчення європейського досвіду діяльності комерційних судів і сприйняли як «істину в останній інстанції» цивілістичні цінності та уявлення про сутність відносин, які відбуваються в економіці [1, с. 116]. З цього питання також слід цілком погодитися з позицією О. Р. Зельдіної, яка вважає, що на сьогоднішній день саме система господарських судів найпрофесійніша, про що свідчить якість господарського правосуддя в порівнянні з іншими юрисдикціями, обізнаність судів із особливостями здійснення господарської діяльності, її тонкощами [2, с. 22]. Однак дотепер лише окремі науковці акцентують увагу на тих наслідках, які може спричинити знищення напрацьованої десятиліттями практики розгляду господарських спорів як для економічної сфери, так і для суспільно-політичного життя країни загалом, тому наше дослідження має певною мірою заповнити наявну прогалину.

Постановка завдання. Метою цієї статті є проведення детального аналізу статистичної інформації, що відображає стан діяльності судової системи України і, зокрема

господарських судів, для підтвердження або спростування наявності в їхній діяльності чинників, які можуть дати відповідь на запитання про те, чи дійсно існує потреба в ліквідації цієї ланки. Це дозволить сформулювати і обґрунтувати пропозиції щодо необхідності збереження та забезпечення всебічного подальшого розвитку в Україні системи господарського судочинства.

Результати дослідження. З метою проведення аналізу статистичної інформації, її узагальнення та порівняння показників, визначення тенденцій та підтвердження або спростування згаданих тез (доводів), нами було підготовлено та направлено на адреси Вищого господарського суду України, Вищого адміністративного суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Верховного Суду України, Державної судової адміністрації України, Вищої ради юстиції України та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України запити з проханням до кожного з адресатів, у межах їхньої компетенції, надати ту чи іншу інформацію. Отже, у запитах було сформульовано такі запитання:

1) Яка кількість в Україні суддів господарських, загальних та адміністративних судів усіх рівнів?

2) Яка кількість суддів мають наукові ступені та вчені звання (кандидати юридичних наук, доктори юридичних наук, доценти тощо) в системі судових органів, а також яка кількість суддів мають почесні відзнаки та статуси, зокрема «Заслужений юрист України», що зареєстровані чи обліковуються за судовими органами?

3) Відносно якої кількості суддів (та яких саме судів) надходили скарги у зв'язку з порушенням ними законодавства?

4) Яка кількість скарг відносно кожної категорії суддів була задоволена та з яким результатом?

5) Яку кількість суддів було звільнено з посад?

6) Яку кількість суддів було притягнуто до кримінальної відповідальності у зв'язку зіскоєнням злочинів, пов'язаних зі службовою діяльністю?

7) Яка кількість справ щорічно розглядається в порядку господарського, адміністративного, кримінального, загального судочинства?

8) На яку суму стягнених коштів ухвалюються рішення щороку (за останні періоди)?

9) Яка кількість рішень судів (та яких саме) оскаржується в апеляційному та касаційному порядку?

10) Яка кількість судових рішень скасовується (змінюється) вищими інстанціями за кожною з категорій справ (господарських, адміністративних, цивільних, кримінальних)?

У відповідях, які надійшли згодом на зазначені запити, також містилася така, що становить науковий інтерес, інша узагальнена порівняльна статистична інформація. Це надало можливість проаналізувати злагожденість і успішність діяльності судових органів різних процесуальних напрямів.

За інформацією Державної судової адміністрації (далі – ДСА) України (лист від 08.11.2014 р., вих. № С-178/14), загальна кількість суддів судів загальної юрисдикції України, за виключенням суддів Верховного Суду України, становить 9037 суддів. Також ДСА України було надано статистичну інформацію щодо кількості розглянутих місцевими судами справ, оскаржених судових рішень та кількості змінених і скасованих апеляційними судами судових рішень за 2013 – I півріччя 2014 рр., що наведено у таблиці нижче.

Як видно з наведеної таблиці, питома вага справ і матеріалів, які розглядалися місцевими судами з ухваленням судового рішення, що підлягає оскарженню, становила у 2013 р. 3,5% і, так само, 3,5% у I півріччі 2014 р. від загальної кількості всіх справ. До апеляційних судів надійшло протягом 2013 р. 3,6% справ, і протягом I півріччя 2014 р. – 8,7% справ. Питома вага скасованих та змінених апеляційними судами рішень, постанов, ухвал господарських судів становила у 2013 р. 2,1% від загальної кількості справ, а в I півріччі 2014 р. – 3,9%, що може свідчити лише про те, що рішення господарських судів у більшості випадків є найбільш повно обґрунтованими, а тому скасовуються (змінюються) рідше.

Таблиця 1

Статистична інформація щодо кількості розглянутих місцевими судами справ, оскаржених судових рішень та кількості змінених і скасованих апеляційними судами судових рішень за 2013 – I півріччя 2014 рр.

Справи і матеріали	Розглянуто місцевими судами справ з ухваленням судового рішення, що підлягає оскарженню		Надійшло до апеляційних судів		Скасовано та змінено апеляційними судами вироків, рішень, постанов, ухвал місцевих судів	
	2013	I.2014	2013	I.2014	2013	I.2014
Кримінального судочинства	659123	410138	59779	23849	19577	8141
Адміністративного судочинства	361039	155166	784829	68948	222095	39498
Цивільного судочинства	1197783	507613	149969	64976	53871	24713
Господарського судочинства	113752	51762	37169	15623	6586	3071
Про адміністративні правопорушення	911707	350307	15133	6076	6906	2959
Усього	3243404	1474986	1046879	179472	309035	78382

За інформацією Верховного Суду України (лист від 17.11.2014 р., вих. № 19-2749/0/8-14), ураховуючи те, що періодичність статистичних звітів у Верховному Суді України піврічна та річна, було наведено показники щодо стану здійснення судочинства Верховним Судом України у 2013 р. та у I півріччі 2014 р.

Так, у зазначені вище періоди до складу Верховного Суду України входило 48 суддів, із них 14 – кандидати юридичних наук. Почесне звання «Заслужений юрист України» присвоєно 42 суддям.

Згідно з даними статистичних звітів, у провадженні Верховного Суду України впродовж 2014 р. перебувало 434 (у 2013 р. – 753; тут і далі в дужках наведено відповідні дані за 2013 рік) витребуваних справ адміністративного, господарського, кримінального, цивільного судочинства та про адміністративні правопорушення (із урахуванням нерозглянутих у минулому році). Провадження закінчено у 367 (713) справах. Відмовлено у задоволенні 230 (399) заяв; закрито провадження у 8 (9) справах; залишено без розгляду 1 (0) заяву. Судове рішення скасовано повністю або частково у 128 (305) справах. У тому числі з підстав неоднакового застосування судами (судом) касаційної інстанції однієї і тієї ж норми матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, скасовано 125 (303) судових рішень; у зв'язку із встановленням міжнародною установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом – скасовано 3 (2) судових рішення.

Судова палата в адміністративних справах Верховного Суду України у I півріччі 2014 р. розглянула 237 (458) справ. За результатами розгляду відмовлено у задоволенні 166 (304)

заяв; за 7 (6) заявами провадження у справах закрито; судові рішення скасовано повністю або частково у 64 (148) справах.

Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України у I півріччі 2014 р. розглянула 83 (16) справи. За результатами розгляду відмовлено у задоволенні 36 (52) заяв; за 1 (1) заявою провадження у справі закрито; залишено без розгляду 1 (1) заяву; судові рішення скасовано повністю або частково у 45 (106) справах.

Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України у I півріччі 2014 р. розглянула 14 (54) справ. За результатами розгляду відмовлено у задоволенні 8 (22) заяв; за 1 заявою у 2013 р. провадження у справі закрито; судові рішення скасовано повністю або частково за 6 (31) заявами.

Судова палата у господарських справах Верховного Суду України у I півріччі 2014 р. розглянула 33 (41) справи. За результатами розгляду відмовлено у задоволенні 20 (21) заяв; судові рішення скасовано повністю або частково у 13 (20) справах.

За інформацією Вищого спеціалізованого суду України (далі – ВССУ) з розгляду цивільних і кримінальних справ (лист від 24.11.2014 р., вих. № 92-1700/0/4-14), кількість касаційних скарг у цивільних справах, що надійшли на розгляд ВССУ у 2012 р., становила 54867, із них відкрито касаційне провадження у 18387, решту повернуто та відмовлено у відкритті провадження; у 2013 р. надійшло 56334 касаційних скарг у цивільних справах, із них відкрито касаційне провадження у 18145, решту повернуто та відмовлено у відкритті провадження.

Кількість розглянутих цивільних справ за касаційними скаргами (з урахуванням попереднього розгляду) у 2012 р. становила 17743, із них за наслідками розгляду касаційну скаргу задоволено у 7968 справах (скасовано 7963 судових рішення, змінено – 5); у 2013 р. з урахуванням попереднього розгляду розглянуто 17464 цивільних справа за касаційними скаргами, із них за наслідками розгляду касаційну скаргу задоволено у 7514 справах (скасовано 7512 судових рішень, змінено – 2).

Кількість касаційних скарг у кримінальних справах, що надійшли на розгляд ВССУ у 2012 р., становила 17943, із них винесено 5808 постанов про витребування справи; у 2013 р. надійшло 17189 касаційних скарг у кримінальних справах, із них винесено 4500 постанов про витребування справи у порядку Кримінально-процесуального кодексу 1960 року та постановлено 782 ухвали про відкриття касаційного провадження у порядку Кримінального процесуального кодексу України, решту касаційних скарг повернуто, відмовлено у витребуванні справи та відмовлено у відкритті касаційного провадження.

Кількість перевірених вироків, постанов, ухвал у кримінальних справах за касаційними скаргами у 2012 р. становила 5633, у 2013 – 5409.

У 2012 р. ВССУ задоволено касаційних скарг у кримінальних справах щодо 2814 осіб (скасовано судових рішень щодо 2178 осіб, змінено – щодо 636 осіб); у 2013 р. – щодо 2457 осіб (скасовано судових рішень щодо 1863 осіб, змінено – щодо 594 осіб).

Питання, які стосуються внесення подань про призначення суддів на посади або про звільнення їх з посад, прийняття рішень стосовно порушення судьями і прокурорами вимог щодо несумісності, здійснення дисциплінарного провадження стосовно суддів Верховного Суду України і суддів вищих спеціалізованих судів та розгляд скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів апеляційних та місцевих судів, а також прокурорів віднесено до відання Вищої ради юстиції (далі – Рада). Зазначений орган діє у межах повноважень, визначених у ст. 131 Конституції України [3] та у ст. 3 Закону України «Про Вищу раду юстиції» [4].

За інформацією Ради (лист від 02.12.2014 р., вих. № С-3021-8569/0/9-14), за період з 2011 р. по теперішній час стосовно суддів адміністративних судів надійшло 3986 скарг, господарських судів – 2675 скарг, загальних судів – 18628.

Радою за період з 2011 р. по теперішній час прийнято 38 рішень про внесення подань про звільнення 38 суддів з посад за порушення присяги, а саме: 36 рішень стосовно 36 суддів загальних судів; 2 рішення стосовно 2 суддів господарських судів.

Протягом вказаного періоду рішення про притягнення суддів Верховного Суду України та суддів вищих спеціалізованих судів України до дисциплінарної відповідальності Радою не приймалися.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [5] Вища кваліфікаційна комісія суддів України (далі – Комісія), як постійно діючий орган у системі судоустрою України, сформована 16 вересня 2010 р. та діє у межах повноважень, визначених вказаним Законом, а саме: веде облік даних про кількість посад суддів, у тому числі вакантних, у судах загальної юрисдикції; розглядає заяви та повідомлення про дисциплінарну відповідальність суддів місцевих та апеляційних судів та за наявності підстав порушує дисциплінарні справи та здійснює дисциплінарне провадження; приймає рішення за результатами дисциплінарного провадження і за наявності підстав застосовує дисциплінарне стягнення до суддів місцевих та апеляційних судів.

За даними обліку Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (лист від 21.11.2014 р., вих. № С-11038/14) станом на 20 листопада 2014 р. фактична кількість суддів у судах загальної юрисдикції складала 8174 судді, в тому числі:

- у Верховному Суді України – 47 суддів;
- у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ – 91 суддя;
- у Вищому адміністративному суді України – 84 судді;
- у Вищому господарському суді України – 101 суддя;
- в апеляційних загальних судах – 1545 суддів;
- в апеляційних адміністративних судах – 299 суддів;
- в апеляційних господарських судах – 278 суддів;
- у місцевих загальних судах – 4357 суддів;
- у місцевих адміністративних судах – 654 судді;
- у місцевих господарських судах – 718 суддів.

З 16 вересня 2010 р. до 20 листопада 2014 р. Комісією прийнято 358 рішень про притягнення до дисциплінарної відповідальності та накладення стягнення у вигляді догани стосовно суддів загальних місцевих судів; 8 рішень – стосовно суддів адміністративних судів; 3 рішення – стосовно суддів господарських судів.

Відповідно до ч. 1 ст. 100 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя звільняється з посади органом, який його обрав або призначив за поданням Вищої ради юстиції. Згідно з ч.ч. 3, 5 ст. 105 зазначеного Закону [5], звільнення судді з посади на підставі порушення ним присяги судді відбувається за поданням Вищої ради юстиції після розгляду цього питання на її засіданні відповідно до Закону України «Про Вищу раду юстиції» [4]. За наслідками дисциплінарного провадження Комісія може прийняти рішення про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення судді з посади за наявності для цього підстав.

Протягом 2010 – 2014 рр. Комісією прийнято 38 рішень про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення стосовно суддів загальних місцевих судів, 2 рішення – стосовно суддів адміністративних судів. Стосовно суддів господарських судів рішення про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення Комісією не приймалося.

Відповідно до приписів ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Комісія у разі набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо судді, на підставі повідомлення суду, який ухвалив обвинувальний вирок щодо судді, повідомляє Вищу раду юстиції, яка вносить подання про звільнення судді з посади.

На сьогодні адміністративні суди, як відомо, потерпають від найбільшого навантаження, розглядають величезний масив справ щодо пенсій або призначення соціальної допомоги «дітям війни тощо». При цьому не всі громадяни мають можливість звернення до суду: наприклад, особи похилого віку, що проживають за межами міста чи районного центру, не

можуть переносити тривалі поїздки, а «подорожувати» до суду і назад доведеться, неодноразово протягом усього терміну розгляду справи – навіть, і протягом цілого року.

За інформацією Вищого адміністративного суду (ВАСУ) України (лист від 18.11.2014 р., вих. № С-7530), у ВАСУ працює 84 судді, з яких 25 суддів мають науковий ступінь кандидата юридичних наук, 35 суддям присвоєно почесне звання «Заслужений юрист України».

За час діяльності ВАСУ 4 суддів переведено до інших судів, 11 суддів досягли віку шістдесяти п'яти років і вишли у відставку.

Також ВАСУ було надано інформацію про щорічні показники надходження, розгляду та наслідки розгляду адміністративних справ у касаційному порядку, що наведено у таблиці нижче.

Таблиця 2

Щорічні показники надходження, розгляду та наслідки розгляду адміністративних справ у касаційному порядку

Найменування показника	Період									
	Вересень – грудень 2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	I півр. 2014
Кількість касаційних скарг, які надійшли на розгляд	14668	24882	27110	25882	61237	43330	96430	81099	66796	34345
Кількість судових рішень, якими закінчено розгляд справ і матеріалів у касаційному порядку	1024	12730	18538	18582	31767	56355	54806	103199	83826	41983
З них: Якими закінчено розгляд справи (усього), в т. ч.:	428	9684	14311	14076	23113	34484	36502	49481	43567	19012
Зі зміною або скасуванням рішень судів першої та (або) апеляційної інстанції	90	1825	3307	3976	5993	7588	7919	9741	9757	4522

Кількісний склад суддів Вищого господарського суду України визначено наказом Державної судової адміністрації України від 17.01.2011 р. № 10 одиниць, – ідеться з інформації Вищого господарського суду України (лист від 01.12.2014 р., вих. № 06.01-10/1118/2049/14) і становить 110 одиниць. На сьогодні у Вищому господарському суді України (далі – ВГСУ) працює 101 суддя.

За вагомий особистий внесок у реалізацію державної правової політики, зміцнення законності та правопорядку, розвиток юридичної науки, багаторічну плідну працю та високий професіоналізм судді ВГСУ до прийняття Закону України «Про судоустрій і статус

суддів» неодноразово відзначалися державними нагородами України. Так, 53 суддям ВГСУ присвоєно почесне звання «Заслужений юрист України», 1 суддя нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня, 1 суддя нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня, 1 суддя – орденом Ярослава Мудрого V ступеня.

Судді ВГСУ активно займаються викладацькою та науковою діяльністю, мають значну кількість публікацій юридичних виданнях з питань застосування законодавства в галузі господарського права, судоустрою тощо. 21 судді ВГСУ за результатами захисту дисертацій присвоєно науковий ступінь кандидата наук, 1 суддя має науковий ступінь доктора юридичних наук та вчене звання професора.

За 9 місяців 2014 р. місцевими господарськими судами розглянуто 154,5 тис. звернень суб'єктів господарювання, що дещо менше (на 5,6%), ніж було розглянуто в попередньому аналогічному звітному періоді, а у 2013 р. прийнято 224,5 тис. судових рішень, що на 16% більше, ніж у 2012 р., коли їх кількість складала 193,5 тис.

При цьому, протягом 9 місяців 2014 р. кількість справ, розглянутих місцевими господарськими судами, збільшилася на 7,1% до 87,4 тис. із 81,5 тис. за 9 місяців 2013 р., тоді як протягом 2013 р. інтенсивність їх збільшення становила 30,5% та їх кількість зросла до 113,8 тис. із 87,2 тис. у 2012 р.

Протягом 2013 р. суб'єктами господарювання заявлено майнових вимог на загальну суму 113,8 млрд. грн. За 9 місяців 2014 р. сума заявлених у судовому порядку коштів склала 99,2 млрд. грн.

За результатами судового розгляду понад половину від заявлених вимог судами задоволено та до господарського обороту підлягало поверненню близько 63 млрд. грн. у 2013 р. та 50 млрд. грн. за 9 місяців 2014 р.

Упродовж 9 місяців 2014 р. переважна більшість – 84,8% (83,1 – за 9 місяців 2013 р.) та у 2013 р. 83,4% (у 2012 р. – 79,4%) судових рішень судів першої інстанції відповідали вимогам чинного законодавства і набрали законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги.

Протягом 9 місяців 2014 р. в апеляційному порядку господарськими судами розглянуто 17 тис. скарг, протягом 9 місяців 2013 р. – 19,6 тис. скарг, що на 13,4% менше. У 2013 р. розглянуто по суті 27,1 тис. апеляційних скарг, в 2012 р. – 27,3 тис. скарг.

За 9 місяців 2014 р., як і в попередніх звітних періодах, зменшується кількість змінених та скасованих в апеляційному порядку судових рішень місцевих господарських судів, порівняно з аналогічним періодом 2013 р. – на 9,4%. Так, за результатами закінчених апеляційним провадженням справ змінено та скасовано 4,3 тис. судових рішень місцевих господарських судів проти 4,8 тис. за попередній аналогічний період, що складає 25,4% від кількості розглянутих апеляційних скарг по суті, або 2,8% від ухвалених судових актів місцевими господарськими судами (за 9 місяців 2013 р. – 2,9%). У 2013 р. змінено або скасовано 6,6 тис. судових рішень місцевих господарських судів, що менше на 15,6%, ніж у 2012 р. (7,8 тис.). Водночас у 2013 р. зменшилася питома вага змінених і скасованих рішень місцевих господарських судів із 3,6% у 2012 р. до 2,6%.

Протягом 9 місяців 2014 р. до ВГСУ надійшло більше 13,5 тис. касаційних скарг, що на 9,7% менше, ніж за 9 місяців 2013 р. (15 тис.), якими оскаржено 46,7% від прийнятих апеляційними господарськими судами судових рішень (за 9 місяців 2013 р. – 46,9%). У 2013 р. надійшло 19,8 тис. касаційних скарг, що на 14,9% менше, ніж у 2012 р. Зменшилася частка оскаржених судових рішень апеляційної інстанції у касаційному порядку до 45,5% у порівнянні з 2012 р. (56,6%).

Кількість розглянутих касаційних скарг за 9 місяців 2014 р. зменшилася з 9,1 тис. у попередньому аналогічному звітному періоді до 8,4 тис. (на 7,5%). У 2013 р. цей показник зменшився з 13,7 тис. у 2012 р. до 12,5 тис. (на 8,6%).

Упродовж 9 місяців 2014 р. за результатами касаційного провадження дещо збільшилася (на 2,5%) кількість змінених і скасованих судових рішень апеляційних господарських судів із 2,5 тис. за 9 місяців 2013 р. до 2,6 тис., що складає 30,4% від загальної кількості розглянутих по суті касаційних скарг та 9,6% від постановлених рішень апеляційними гос-

подарськими судами. У 2013 р. змінено та скасовано 3,4 тис. судових рішень апеляційної інстанції що на 20,2% менше, ніж у 2012 р. (7,8% від постановлених апеляційними господарськими судами в 2013 р., 10,4% – у 2012 р.).

За 9 місяців 2014 р. та 2013 рік зменшується кількість заяв про перегляд судових рішень господарських судів Верховним Судом України, які надходили для вирішення питання про допуск справ до провадження цього суду відповідно на 7,1% та на 26,5% менше (надійшло 0,9 тис. та 1 тис.), що свідчить про зменшення оскаржених судових рішень ВГСУ. Оскаржено до Верховного Суду України відповідно 7,1% та 6,5% рішень ВГСУ. Водночас, у 2008, 2009 рр. до Верховного Суду України було направлено більше 6 тис. заяв, якими оскаржено відповідно 24% і 26% судових рішень ВГСУ.

У 81,9 випадків оскарження судових рішень господарських судів до Верховного Суду України за 9 місяців 2014 р. і 97% таких випадків у 2013 р. не надано допуск до провадження цього суду. Разом з тим, у 2008, 2009 рр. Верховним Судом України відмовлено у порушенні касаційного провадження з перегляду постанов та ухвал ВГСУ відповідно у 94,4% і 95,1% випадках оскарження.

За результатами розгляду Верховним Судом України заяв про перегляд судових рішень господарських судів за 9 місяців 2014 р. прийнято 106 постанов, якими змінено та скасовано 52 судових рішення або 49% від переглянутих, або 0,39% від постановлених ВГСУ. У 2013 р. Верховним Судом України прийнято 41 постанову, якими змінено та скасовано 20 або 40,8% від переглянутих, або 0,1% від постановлених ВГСУ. У 2008 і 2009 рр. прийнято відповідно 344 та 291 постанови, якими змінено або скасовано 312 і 274 (90,7% і 94,2% від переглянутих, або 1,4% та 1,1% від постановлених ВГСУ).

Показовим є те, що Верховним Судом України після реформування судової системи у 2001 р. розглядалась незначна кількість справ з господарських спорів.

З наведених статистичних даних вбачається зростання кількості розглянутих справ місцевими господарськими судами, зменшення числа оскаржених судових рішень у суди вищих інстанцій, зменшення кількості змінених або скасованих, що свідчить про оперативний та якісний розгляд справ, формування та застосування правильної господарської практики з вирішення господарських спорів, а також про належне забезпечення господарськими судами ефективного правового захисту господарюючих суб'єктів.

Висновки. Ліквідація господарських судів потягне за собою втрату і знищення напрацьованої десятиліттями практики розгляду господарських спорів. Але найнебезпечнішим наслідком цього неминуче стане занепад економіки, оскільки її обслуговують саме господарські суди – адміністративні для цього не пристосовані, а в їх фахівців немає для цього відповідного досвіду та економічної освіти. Те ж стосується і судів загальної компетенції. Як наслідок, за ліквідацією господарських судів неминуче постане питання відміни господарсько-процесуального кодексу України. Відтак, спочатку буде зруйновано цілу галузь права, а надалі – й галузь юридичної науки, це поставить питання про доцільність існування наукової спеціальності 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право».

Список використаних джерел:

1. Устименко В. А. Упразднение хозяйственных судов – шаг к деградации судопроизводства в Украине / В. А. Устименко, Р. А. Джабраилов // Вісник господарського судочинства. – 2014. – № 6. – С. 112-119.
2. Зельдіна О. Р. Боротьба з корупцією чи замилювання очей / О. Р. Зельдіна // Юридична газета. – 2015. – № 8. – С. 22.
3. Конституція України: офіційний текст // Відомості Верховної Ради України, 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Про Вищу раду юстиції: Закон України від 15.01.1998 р. № 22/98 // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 25. – Ст. 146.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 148.

